

ELS CRÍTICS

literatura
JAN BRUGUERAS

Gustau Muñoz ha publicat la biografia d'Emili Gómez Nadal (València, 1907 - Valença d'Agén, 1993). Un intel·lectual i teòric valencianista amb una trajectòria marcada pels principals esdeveniments de l'Europa de la primera meitat de segle XX i que és clau per entendre la continuïtat entre alguns sectors valencianistes de preguerra i el valencianisme dels anys seixanta.

Emili Gómez Nadal i la continuïtat del valencianisme

**Emili Gómez Nadal.
1907-1993**

GUSTAU MUÑOZ

Fundació Josep Irla
Barcelona, 2021
123 pàgines

S'ha vessat molta tinta al respecte però no és sobrer tornar-hi: en diverses ocasions s'ha afirmat que, amb els seus plantejaments nacionals, Joan Fuster hauria trencat amb tota la tradició del valencianisme d'abans de la guerra, que tenia una concepció nacional estrictament valenciana. A partir d'aquí, els crítics carreguen contra Fuster pel fet de no haver calculat l'impacte —negatiu, des de la seva perspectiva, per haver donat raons a l'antivalencianisme— d'un esquinçament d'aquesta magnitud. La realitat és més complexa, i el cert és que Fuster, en el seu context, reaccionà contra una identitat regional valenciana anquilosada i utilitzada pel franquisme en el procés de castellanització i de nacionalització espanyola. Però, a més a més, l'afirmació que Fuster hauria trencat amb tot el valencianisme de preguerra per propugnar els Països Catalans no és certa. Ho evidencia, per exemple, la lectura dels textos dels anys trenta d'Emili Gómez Nadal, i ho deixa encara

més clar la biografia que li acaba de dedicar Gustau Muñoz.

Muñoz ha bastit un text breu, àgil i de bon llegir, que fa una panoràmica vital i intel·lectual de Gómez Nadal. Un dels seus encerts, doncs, és que va al gra al mateix temps que toca temes candents. Fixem-nos-hi. Muñoz explica que Gómez Nadal prengué consciència valencianista a Madrid mentre hi desenvolupava la seva carrera acadèmica com a historiador americanista. A inicis dels anys trenta milità tant en un àmbit culturalista a Acció Cultural Valenciana, com políticament a l'Agrupació Valencianista Republicana. Al seu articulisme hi escrivia coses com: “nosaltres els valencians no som més que els habitants d'una regió de la nacionalitat catalana”, alhora que el 1932 signava les Normes de Castelló.

En aquell moment, doncs, Gómez era una valencianista d'esquerra liberal i, d'alguna manera, encarnava el pas de l'hegemonia de l'esquerra dins del valencianisme. Havia passat molta aigua

sota els ponts des dels inicis de la Unió Valencianista Regional encapçalada per un Ignasi Villalonga que aleshores, allunyat del valencianisme polític, militava a la Derecha Regional Valenciana, integrada a la CEDA. Evidentment, malgrat que la Unió acabà esllanguint-se el 1933, això no significava que no continués havent-hi valencianistes de dreta. El problema, en tot cas, era que probablement no hi havia prou musculatura social ni articulació territorial per aguantar amb garanties diversos partits i els seus aparells de producció i reproducció de discurs. Es mantenien, doncs, alguns espais compartits com el setmanari *El Camí*.

Aquestes limitacions es posarien de manifest el 1934. Gómez Nadal havia anat a París a continuar-hi la seva carrera, i allà topà amb l'ambient d'agitació i polarització que culminà amb el cop de força fallit de l'extrema dreta el 6 de febrer de 1934. Muñoz assenyalava que tot plegat el duagué a alinear-se amb el marxisme ortodox, vist com a única alternativa al feixisme. En aquest sentit, publicà a *El Camí* l'article titulat "La mort del liberalisme". La dicotomia era clara: o revolució o contrarevolució. Joaquim Reig, col·laborador de Villalonga i que havia estat escollit diputat a Corts per la Lliga Catalana el 1933, li respongué defensant els principis de la democràcia liberal. Finalment, la polèmica es tancà sense que partissin peres. Però tot plegat assenyalava al mateix temps la pluralitat del moviment i el fracàs d'un valencianisme pretesament unitari —"totalitari", en deia Reig.

Muñoz ens ensenya com l'apropament i la posterior militància comunista al si del PCE duagué Gómez Nadal a tenir un protagonisme evident, juntament amb Josep Renau, a una publicació de partit feta a València com *Nueva Cultura*, que es publicà des de desembre de 1935 i durant la Guerra Civil. El context havia canviat des de 1934 i aleshores el comunisme oficial salvaguardava una línia molt més oberta de defensa de la cultura i frontpopulisme antifeixista. Sigui com sigui, Muñoz detalla tot el periple de Gómez i de la seva família al llarg de la Guerra, l'exili a França i l'ocupació alemanya, quan s'integrà a la xarxa clandestina del PCE a la França ocupada pels nazis amb el nom en clau d'Henri.

Gómez Nadal decidí no retornar a l'Estat espanyol i, finalment, es retirà

a Valença d'Agen, prop de Tolosa. Des d'allà anà reprenent els contactes i el 1972 publicà un assaig, al meu entendre desigual però molt interessant com *El País Valencià i els altres* (en podeu trobar una edició feta pel Magnànim els anys noranta que va acompanyada d'una selecció d'articles dels anys trenta). Era desigual perquè sortia 10 anys després de *Nosaltres, els valencians* i, en molts aspectes, era clarament inferior analíticament. Però era molt interessant pel fet que evidenciava que Gómez no havia deixat el país de banda i mostrava com havia anat madurant el seu pensament al llarg dels darrers trenta i escaig anys. Hi mantenia el pensament nacional de joventut: entenien que l'element central a l'hora de delimitar la nació —o l'ètnia— era la llengua, però, a diferència de Fuster i en una clara al·lusió a ell, hi criticava la fixació en la qüestió de noms i hi defensava un cert gradualisme. Això va provocar que, obviament descaradament que l'aposta nacional de Gómez era catalana, certes terceres vies miressin d'apropiar-se'l o d'utilitzar-lo per atacar Fuster. Tal com mostra Muñoz, res més lluny de la voluntat de Gómez Nadal.

Justament en aquest assaig i d'una manera un pèl extravagant, l'historiador valencià situava l'origen de l'anticatalanisme al País Valencià en el "complex de criollisme": una certa predisposició de tots els territoris formats originàriament a través de la colonització per acabar tenint ressentiment envers la metròpoli

originària. Però, tal com destaca Muñoz, també hi tractava temes candents amb molta lucidesa, com per exemple la qüestió de la integració de la immigració i la poca capacitat per fer-ho que detectava al País Valencià, o el pes dels nous mitjans de comunicació de masses. En darrer terme, Gómez apostava —en la línia de Robert Lafont— per una Europa dels pobles que respectés i assegurés el futur de la nació —o "ètnia"— catalana.

Muñoz assenyalava que, al llarg dels anys, Gómez s'havia anat separant de la seva militància comunista. Però, a diferència d'un antic company de partit com Jorge Semprún, no havia volgut de cap manera jugar la carta de l'anticomunisme i volia evitar ser utilitzat. Els anys setanta i vuitanta, doncs, són els del retorn al republicanisme. Això es pot veure als seus *Diaris* de 1977 a 1988, publicats a Publicacions de la Universitat de València a cura del seu fill i de F. Pérez Moragon. També s'hi pot veure el seu posicionament inequívoc amb el nacionalisme i l'esquerra durant la mal anomenada "Batalla de València". Muñoz ho sintetitza així: "[els *Diaris*] denoten, fet i fet, la seua evolució ideològica i la fidelitat que tothora va guardar envers la llengua i la condició nacional valenciana-catalana assumida". Emili Gómez Nadal, doncs, és un referent intel·lectual a tenir en compte i la biografia de Gustau Muñoz és una magnífica porta d'entrada a la seva figura i al seu pensament.